

Nagy J. Endre¹

Történelmi alkotmány és Szentkorona-tan

I. Jelenkor: Derogativ és affirmativ Szentkorona-eszmék

Amióta 1931-ben megjelent Eckhart Ferencnek az új történelmi irányzatot, a szellemtörténetet bemutató Hóman Bálint által szerkesztett kötetében Jog- és alkotmánytörténet című tanulmánya², s utána parlamenti interpellációt kiváltó, részint közéleti, részint tudományos vita keletkezett, melynek nyomán a magyar scientific community két nagy tekintélyű rétege, egyrészt a közjogászok, másrészt a történészek összecsaptak egymással, egészen a legutóbbi időkig nincs béke a magyar történelmi közjog és benne a Szentkorona-eszme két tábora között. Az egyik tábor a magyar közjog európai egyedülállóságát és benne a Szentkorona-tanét affirmálja, míg a másik tábor annak derogációját hirdeti rámutatva a magyar közjog közönséges európai jogba illeszkedő mivoltára. Ez az ellentét ideológiai szintre terelődik és a magyarság sorskérdéseibe ágyazódik. Míg az affirmálók a magyar nemzet különösségét, az európai jogfejlődésben elkülönült, és a magyar nép egyedüli közjogi orientációját állítják már a honfoglalás előtől napjainkig, addig a derogatív oldal ezt mint romantikus nacionalista, irredenta, irracionális beállítódást bélyegzi meg. A két tábor vitájának³, amiben Eckhart Ferenc még letette az asztalra *A szentkorona-eszme története* című 1941 című munkáját⁴, a történelem vetett véget, amikor is az ötvenes évek történelmi materialista beállítódása lényegében Eckhartnak adott igazat, mivel a Rákosi korszakban, amikor Magyarország utolsó csatlósként el kellett, hogy viselje a párizsi békeszerződésben a trianoni béke megújítását, amikor a Horthy-fasizmus lett a jelszó a politikában és a történettudományban is, és az irredentizmus szitokszóvá változott, comme il faut lett egy olyan antinacionalista történelmi jogelmélet, ami az elfogulatlan tudományosság színében már a II. világháború előtt leszámolt a nacionalista, a magyarság államalkotó képességét egyedülinek beállító szemlélettel⁵. Mint Mezey Barna is rámutatott 2000-ben megjelent Eckhart Magyar alkotmány- és jogtörténet című könyvéhez írott utószavában: „Az eckharti életműnek számos olyan momentuma volt, mely később beépült a történelmi materializmus szellemében fogant történetírásba. Az első Eckhart-vitában Timon Ákos nacionalista történetfelfogását támadó eckharti nézetet a korszak sovinizmusa elleni harcok fellépésként értékelte a marxista kultúrpolitika.”⁶ S bár Eckhartot keményen támadták az ún. második Eckhart-vitában a jogi karon, fejére olvasva a szellemtörténelmi irányzat⁷ idealista

¹ Professor emeritus, Semmelweis Egyetem

² Ld. Eckhart Ferenc: Jog- és alkotmánytörténet. In: Hóman Bálint: A magyar történetírás új útjai. Magyar Szemle. Bp.1931. 269-320.

³ Ld. Kardos József: A szentkorona-tan története 1919-1944. Akadémiai Kiadó. Bp.1985.154-172.; Tóth Zoltán József: Magyar közjogi hagyományok és nemzeti öntudat a 19. század végétől napjainkig. Adalékok a Szent Korona-eszme történetéhez. Szent István Társulat. Bp.2008. 52-97.; Törő László Dávid: Eckhart Ferenc 1931-es tanulmányának kortárs visszhangja. Aetas.31-évf.2016/4.57-63.; Bódi Stefánia: A Szent Korona-eszme különbségei Eckhart Ferenc, Timon Ákos és Bartoniek Emma felfogásában. Polgári Szemle 15. évf. 2015 december. 1-3.

⁴ Eckhart Ferenc: A szentkorona-eszme története. Attraktor. Máriabesnyő-Gödöllő.2003.

⁵ Ld. Tóth Zoltán József: Magyar közjogi hagyományok és nemzeti öntudat a 19. század végétől napjainkig. Adalékok a Szent Korona-eszme történetéhez. Szent István Társulat. Bp.2008. 118-151.

⁶ Mezey Barna: Utószó. In: Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Osiris. Bp.2000. 427.

⁷ Ld. Szigeti József: A magyar szellemtörténet bírálatahoz. Kossuth. Bp.1964. Ő túlnyomórészt idealizmusa miatt támadta Dilthey, Max Webert, és főként Hóman-Szekfü féle Magyar történetet, illetve Joó Tibort és Mályusz Elemért. Egész más, nem-marxista szellemben: Lackó Miklós: Korszellem és tudomány. Gondolat.

jellegét és „engedményét” a Szentkorona-tanban a klerikális beállítódásnak, s noha 1949-ben őt is visszaminősítették az Akadémia „tanácskozó tagjává”, mégis sikerült jogi kari állását, mint a magyar jogtörténeti tanszék vezetője megtartani⁸.

Az 1931-es vita kísértetiesen hasonlít a XX. század eleji, nevezetesen az 1901-es Pikler-, illetve az 1903-as Somló-vitához, ami szintén parlamenti interpellációkat váltott ki, s a két tudós ellen lényegében hasonló érveléssel léptek fel egyes politikusok.⁹ Mégpedig akkor: egyház-, király, valamint haza- és családelles tanok hirdetése, most pedig hazafiatlanság, Trianon utáni defetizmus, a nemzeti géniusz kétségbe vonása, az ifjúság megrontása stb. miatt. És még az is hasonlóság, hogy 1901-ben és 1903-ban báró Wlassich Gyula kultuszminiszter védte Piklert és Somlót a vádak ellen a tanszabadságra hivatkozva, amíg 1931-ben Klebelsberg Kunó ugyancsak kultuszminiszter védte meg Eckhartot hasonló érveléssel, sőt még az is hasonló volt, hogy úgy, mint 1901-ben és 1903-ban a Társadalomtudományi Társaság állt ki a megtámadottak mellett. Most – a nagyváradi jogakadémia denunciáló tanáraitól eltérően – maga az egyetemi tanács, sőt Eckhart tanítványai, valamint a polgári radikálisok álltak ki védelmében a tudomány szabadságát védelmezve¹⁰. Eckhart mellett foglalt állást Mályusz Elemér, Domanovszky Sándor és Angyal Dávid (sőt a későbbiekben Eckhart mellett állókkal volt Bónis György is *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*¹¹ című munkájával). Az Eckhartot támadók között főként közéleti férfiak, vagy politikus-közírók (Pethő Sándor, Polónyi Dezső, Milotay István, Bajcsy-Zsilinszky Endre) találhatók, illetve olyan közjogász egyetemi tanárok, mint: Molnár Kálmán, Tomcsányi Móric és Egyed István.

De megfigyelhető a két tábor között egy jórészt szaktörténészekből (Törő szerint: professzionistákból) álló csoport, amely bár Eckharthoz húzott, mégis részben bírálóan viszonyult Eckhartnak a korona és a történeti alkotmány témájában képviselt nézeteihez, s igyekezett a két tábor között magát pozícionálni. Így maga Hóman Bálint a *Magyar történetben*¹², Szekfű Gyula, sőt Bartoniek Emma is, aki bár nem avatkozott be a '31-es vitába, mégis *A magyar királykoronázások története* (Magyar Szemle, Bp.1937.) című munkája quasi utószónak tekinthető a korábbi vitához. Erre a mozzanatra később visszatérünk.

A Szentkorona-tan vagy eszme-vita, vagy az első és második Eckhart-vita után az érdeklődés és vita újra kiújul 1978 után, mégpedig a korábbi hasadás rekonstrukciójaként. Először a korona visszatérése az Egyesült Államoktól szítja fel az érdeklődést, és bárcsak látenszen felmelegíti a korábbi ellenfelek utódai között a vitát. Bölöni József (aki a '31-es vitában még az affirmálókhöz állt közel) tárgyilagosan számol be a nagy esemény visszhangjáról *Sacra Regni Corona* című írásában a *Történelmi Szemle* 1978. év 2. számában. Már e beszámoló szerint is vannak eltérések pl. Ruffy Péter és Nemeskürty István vagy Unger Mátyás között a tekintetben, hogy vajon tényleg Szent Istvánnak a pápától kapott koronájáról van-e szó, vagy nem. Hogy ékszernek (Bertényi Iván) vagy jelvénynek (clenodium) kell-e a nevezni. Ő maga a korona közjogi jelentőségéről eszmefuttatást tevé, utalással Károly Róbertre, I. Ulászlóra meg Mátyás királyra, leszögezi: „A szent korona nem királyi ékszer,

---

Bp.1988.

⁸ Ld. Rácz Lajos: Eckhart Ferenc (1885-1957). In. Hamza Gábor (szerk.): Magyar jogtudósok. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp.1999.105-136.; Törő László Dávid. Eckhart Ferenc. ujkor.hu/content/jogtortenetiras-europai-szinvonalon.

⁹ Ld. erről: Huszadik Század 1901/2.480-481.; Huszadik század 1903/1.616-617.; Horváth Zoltán: Magyar századforduló. Bp.1974.122-125., 275-278. Nagy J. Endre: Eszme és valóság. Magyar szociológiatörténeti tanulmányok. Pesti-Szalón-Savaria University Press. Bp.-Szombathely.1993. 52-53.,61-63.

¹⁰ Ld. erről Törő László Dávid: Az Eckhart-vita. Eckhart Ferenc 1931-es programtanulmányának kortárs visszhangja. *Aetas*.31. évf. 2016/4.57-77.

¹¹ Ld. Bónis György: *Hűbériség és rendiség a középkori magyar jogban*. Osiris. Bp.2003.

¹² Ld. Hóman-Szekfű: *Magyar történet, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda*. Harmadik változatlan kiadás.köt.

hanem az ország szent koronája, s mint ilyen jelképe a magyar államhatalomnak és annak alanyának.”¹³ Beszámol Bölöni továbbá a Szent korona hányattatásairól a Szálasi rémuralom alatt, majd a végén helyreigazít néhány tévedést.

A korona ezután a Nemzeti Múzeumba került, egészen 2000 január 1-ig, amikor az országalmával és a jogarral együtt a parlament kupolatermében helyezték el. Ám közben még egy vita volt a Szent koronához kötődően, mégpedig a rendszerváltás utáni első parlamenti ülészakon, ahol az új címerről folyt a vita. Itt már markánsan elkülönült két front, egyfelől a Szabad Demokraták Szövetsége, másfelől a Magyar Demokrata Fórum között. Az SZDSZ a Kossuth címer mellett szállt síkra, de végül is a parlamenti többség 1990 július 3-án a koronás címet fogadta el¹⁴.

Előzőleg a parlament elfogadta „A Szent István államalapításának emlékééről és a Szentkoronáról” szóló 2000 évi I. törvényt, ami után felújult a vita. Az 1999-es parlamenti vitában meg a bizottságokban is kormánypárti és ellenzéki képviselők „hivatkoztak az 1931-es vitára”¹⁵, ami mutatja, hogy az államelmélet és Szentkorona valósága vagy miszticizmusa, fikciós mivolta és jelképisége, mind-mind ma is aktuális kérdéseket vetett fel. Itt már világosan kirajzolódott a két tábor, az affirmálók és derogálók tábora közti ellentét. Az előbbi mellett szólaltak fel Dávid Ibolya, Salamon László, Lányi Zsolt, Lezsák Sándor, Csurka István, míg a derogálók között a szabad demokraták: Hack Péter, Bauer Tamás, Petó Iván és a szocialista részről Wiener György és Vastagh Pál – hogy a legfőbbeket említsük. Nos, mint látható, ez után újra kiújult a vita¹⁶ a korona átvitele és a centenáriumi törvény, valamint az új alaptörvény kapcsán.¹⁷

II. Egy pamflet: üvegalmárium

Egy kiváló esztéta, Radnóti Sándor 2011-ben egy könyvet jelentett meg *Üvegalmárium* címmel¹⁸ (ami mostanáig válsz nélkül maradt a közjogászok részéről). Már a cím is sokatmondó: tudniillik, II. József, a kalapos király, nem koronáztatta meg magát, hanem a koronát Bécsbe vitette és betette egy üvegalmáriumba, azaz – Radnóti kifejezésével élve: – „múzealizálta”. A könyv alcíme is sokatmondó: „A magyar korona a helye”. Tehát helye Radnóti szerint a múzeumban lenne, illetve volt a helye, mégpedig a Nemzeti Múzeumban, ahonnan „behurcolták” a parlamentbe. Könyve egy egész fejezetet szentel az Európában szokásos királyi ékszerek őrzésének, amiből kiderül, hogy a múzeum maga nem csupán egy akként deklarált hely lehet, hanem többször „maga a hely is múzealizálódott.”¹⁹ A fejtegetésekből kiderül, hogy például ilyen hely a Tower Londonban, illetve a Schatzkammer Bécsben, stb. Nem veszi észre Radnóti, hogy ha ez a folyamat spontánul beindult, miért ne lehetne az a parlament kupolacsarnoka is. Egyébként is azt látjuk, hogy adott népesség számára egy bizonyos hely spontánul „megszentelődik”, ma is: Povedák István antropológus közölt újabb érdekes cikket Zábó Jimmy halála után „megszentelődésről”, többek között

¹³ Bölöny József: *Sacra Regni Corona*. Történelmi Szemle. 1978/2.358.

¹⁴ Tóth Zoltán József, im. 168.

¹⁵ Ld. Tóth Zoltán József: *Az Eckhart-vita időszerűsége*. *Iustum Aequum Salutare*. III.évf-2007/1.162.

¹⁶ Ld. Körösnéyi András, Tóth Csaba, Török Gábor: *A magyar politikai rendszer*. Osiris. Bp.2003. Szűcs Gábor Zoltán: *A nemzeti történelem szerepe a politikai diskurzusban 1989-1993*. PH.D. értekezés. http://ajk.elte.hu/flie/POLDI/_SzucsZoltanGabor_tez_pdf

¹⁷ Ld. Tóth Zoltán József, im. 166-201. Tóth Zoltán József korrekten, de az affirmálók oldaláról nézve ábrázolta a két vitát. Alapos érvekkel veti el a történelmi alkotmány aktuálisan érvényesítendő koncepcióját Apor Péter: *A történelmi alkotmány*. Szuverén. 2012. június 22.

¹⁸ Radnóti Sándor: *Az üvegalmárium*. A magyar korona helye. Noran libro. Bp.1911.

¹⁹ Radnóti, im.105.

Hobsbawm és Mircea Eliade-ra hivatkozva²⁰. Másfelől ugyanakkor azt is tapasztaljuk, hogy egy korábbi szent hely vált zarándok céllá, s bár utólag kiderült, hogy feltehetőleg nem ott történt, ami történet, mégis a tisztelgő zarándoklatok továbbra is fenntartják a hely szent jellegét. Így például Radnóti Miklós utolsó éjszakája helyéről sokáig úgy tudtuk, hogy az Pannonhalmán a téglagyár területén volt, újabb időben azonban Csapody Tamás kimutatta, hogy valószínűleg onnan nem messze, de egy másik helyen történt.²¹ Ennek ellenére továbbra is odajárnak az emberek tiszteletüket tenni. Van tehát egy spontán népi, antropológiai gyökerű meggyőződés és mozgalom, ami olykor „kijavítja” a valóság „hibáit”, mint ezt Mircea Eliade kimutatta²². Mármint ilyen körülmények között nem lehetetlen egy semleges hely „szakralizálása”, pláne, ha egy egyébként is „tiszteletre méltó” tárgyat egy szintén tiszteletre méltó helyen helyeznek el. Kétségtelen, igaza van Radnóti Sándornak, amikor Nemzeti Múzeumot ideális helynek tekintette a korona bemutatására: „funkciója, művelődéstörténeti és politikatörténeti szimbolikája értelmében”, ami „tárgyilagosan és kibékítő módon fogadhatta be a műtárgyat, a magyar régiség egyik legjelentősebb művészeti és történelmi emlékéét, a régi Magyarország jelképét”²³. Ebben az értelemben azonban az, hogy: „a korona kiemelése egyszer végre már létrejött múzeumi kontextusából és reprezentatív – csak megemlékezésre alkalmas, a néző tüzetes vizsgálódására és műélvezetére viszont alkalmatlan – országgházi kiállítása nem visszatérés valamely régi jó hagyományhoz, hanem önkényes újítás”²⁴, nem áll meg, hiszen a „múzealizálódás” – mint láttuk – bárhol bekövetkezhet, ahol a népben spontán feltámad a tisztelet óhaja, és ez zarándoklatokban ölt testet. Az pedig, hogy a parlamentbe helyezés „ütközik az országgház modern szimbolikájával a népszuverenitással mint jogforrással,”²⁵ azt többen vitatják, mivel 1848-ban mindenkit bevettek az alkotmány sáncaiba, s attól kezdve a korona tagsága kiterjedt az egész magyar (és nemcsak etnikai magyar) népre is. Erre mindjárt rátérünk.

Most azonban még magával a múzealizálódás tényével kell foglalkoznunk. E sorok írója amerikai személyes tapasztalatok alapján fedezte fel már a 80-as években, hogy a múzeum megszűnt holt tárgyak pusztá bemutatása lenni. Először az volt szembetűnő és meglepő, hogy a múzeumoknak (sőt színházaknak, zenekarnak, stb.) van saját tagságuk, amivel bizonyos kedvezmények is járnak. Például Chicagóban, mondjuk, egy 120 dolláros éves tagsági díj fejében két redukált árú jegyet lehetett kapni egy hangversenyre, sőt utána egy közeli vendéglőbe mérsékelt áron vacsorázni. De maguk a múzeumok is aktivizálódtak, új reprezentáció jött létre, a múltnak átértékelése, pl. az elnyomott volt gyarmati népek, a nők szerepének megváltozása, stb. értelmében. Ezt a folyamatot Frazon Zsófia mint „új muzeológia” kialakulását jellemezte, rámutatva, hogy körülbelül a nyolcvanas évektől fogva „az alkotók, a műtárgyak, a jelentések a múzeumokban is új összefüggésbe kerültek”, amely „egyfelől a műtárgyak, gyűjtések és gyűjtemények és a kiállítások, másfelől a múlt, a történelem, a történet és a bemutatás új módszereinek és lehetőségeinek megfogalmazását

²⁰Ld. Povedák István: A szeretet apostola www.karpatmedence.net/kulturalisanropologia/899-a-szeretet-apostola-szekularis-zarandoklatok-es-sztarkultusz-a-poszt-szocialista-Magyarorszagon.

²¹ Ld. Csapody Tamás: Bori munkaszolgálatosok. VinceKiadó. Bp. 2011.244.”Logikai és praktikus okokból felvethető, de egyáltalán nem bizonyítható, hogy a 'Győr előtti, pannonhalmi téglagyár' valóságában a tarjánpusztai téglaház volt (vagy legalább is, hogy ez az egyik téglagyári pihenőhely volt. Nem tudjuk tehát bizonyosan, hogy Radnóti Miklós a pannonhalmi gőztéglagyárban vagy a tarjánpusztai majorban töltött el két éjszakát”

²² Ld. „Az igazat a mítosz mondta, a valódi történet csak hamisítás...A népi emlékezés tehát történetlen, képtelen arra, hogy megőrizze a történeti események és személyiségek emlékéét, vagy csak olyanformán, hogy archetípusokká alakítja őket, kiszűrve belőlük mind a történeti, mind a személyes egyediséget”. Eliade, Mircea: Az örök visszatérés mítosza. Európa. Bp.2006.76..

²³ Radnóti, im.108-109.

²⁴ Radnóti, im.35.

²⁵ Radnóti, im.120.

hozta magával”²⁶. Ennek következtében a múzeumokban az eddigi „előadás” helyett „dialogus teremtődött a témák, a terek és az emberek között”.

Nos, ez a dialogizáló új muzeológia időben nagyjából egybeesik Habermasnak Walter Benjamingal felidézése, az ő dinamikus, dialogizáló történelemfelfogását értelemtől elemzésével. Ugyanis, magyarázza Habermas, Benjamingal az foglalkoztatja, hogy „az utódoknak szolidaritást kell vállalniuk az elődökkel, mindazokkal, akiket az emberi kéz sértett meg testi vagy személyes integritásukban; és hogy csak az emlékezetben tartás tehet bizonyosságot erről a szolidaritásról, válthatja valóra ezt a szolidaritást.”²⁷

Benjamin ezt a jövőre orientált felelősséget az elmúlt korokra is kiterjeszti: „a jövő alapvetően nyitott alternatívához való, feszültséggel teli kapcsolódás most közvetlenül érinti a várakozások révén hasonlóképpen mozgósított múlthoz való kapcsolódást. Az elmúlt (és beteljesületlen) jövővel megsokszorozódik a jövő hatásproblémáinak szorítása. Már nemcsak az eljövendő nemzedékek tartanak igényt a ma élők gyenge messiási erejére, hanem az elmúlt nemzedékek is. Az igazságtalanság anamnetikus – az igazságtalanságé, amely ugyan már nem tehető meg nem történetté, de amellyel az emlékezetben tartás legalább virtuálisan kibékíthető – a jelent beköti az egyetemes történeti szolidaritás kommunikatív láncolatába.”²⁸

Nos, erről van szó: a Szentkorona „új múzealizódása”, vagyis a parlament csarnokának múzeummá avatása, egyben emlékezteti a nemzetet nemcsak dicső „szent-koronás múltra”, hanem arra a fájdalomra is, amit a korona tagjainak elvesztése (Trianon), Szálasi alatti dicsőtelen meghurcoltatása, amerikai „száműzetése”, majd visszatérése magában foglal.

A korona jelenkori státusza című fejezetben Radnóti a korona három sajátosságát emeli ki. 1. A korona műtárgy; ebben az az érdekes, amikor azt mint történelmi emléket méltatja. Ez a „régimódiság” fejeződik ki abban, hogy a tárgy felidéz személyiségeket, történelmi jelentőségű helyeket, Pompeji, Herculaneum, Maszada. Utóbbival kapcsolatban megjegyzi, hogy ha ott vagyunk (mint például e sorok írója is tanúsíthatja), egy „többletet érzünk”, akár Pompejivel összehasonlítva is, mivel „érintkezünk a történelmi nagysággal vagy emlékezetessel”. Ez a történelmi emléke, bár időben távoli, mégis közeli, mivel „a történelmi emlékezetesség mítoszok kiindulópontja lehet. Ismeretes, hogy az erőd története Izrael állam egyik mítosza.”²⁹ A szerző e megállapítása észrevétlenül marad a maga jelentőségében még maga a szerző számára is, tudniillik itt megfogalmazta a történeti tárgy vagy hely bekapcsolását az előbb interpretált Walter Benjamin-féle *egyetemes történeti szolidaritás kommunikatív láncolatába*. Ha valahol, akkor itt érvényes a megszüntetve-megőrizve hegeli kategóriája (aufgehoben). Mert miközben emlékezünk és megőrzünk, egy új kommunikatív kontextusba is helyezzük a tárgyat illetve eseményt. Szerző a helyszínen még azt is megtudta, hogy az izraeli hadsereg katonái éveken keresztül ott a helyszínen tették le az esküt: „Nem lesz többé Maszada.” Ez egy ígéret, mint a nyelvi kommunikációban mondják: illokúciós performáció: „megígérem neked, hogy...”; amiből fakad a politikai és morális cselekvések érvényességigénye.³⁰ Nos, a katonák, mikor leteszik az esküt, visszkapcsolják magukat a múltba és felelősséget vállalnak a többé-soha-meg-nem történéseért. Ha valami, akkor ez lehet a paradigmája a tradíció eleveenségének. Radnóti szerint „az erőd története Izrael állam mítosza.”³¹ Ha ez mítosz, akkor ennek igazsága van, legalább is abban az értelemben, ahogy Polányi Mihály egy itt nem részletezhető és Mircea Eliade-ra támaszkodó fejtegetése végén magyarázta el a mítosz igazságát: „a mitikus tudás a szent alkalmakkor olyan gondolatok tapasztalatát nyújtja, amelyek túl vannak az emberek individuális életén.

²⁶ Frazon Zsófia: Új muzeológia. tranzit.org/curatorialdictionary/index.php.szotar/uj-muzeologia/

²⁷ Habermas, Jürgen: Filozófiai diskurzus a modernségről. Helikon. Bp.1998. 18.

²⁸ Habermas, im.18-19.(kiemelés: N.J.E.).

²⁹ Radnóti, im.127.

³⁰ Habermas, Jürgen: Válogatott tanulmányok. Atlantisz. Bp.1994.247-249.

³¹ Radnóti, im. uo.

Híveinek bebocsátást enged a jelentés elkülönült tapasztalatába, amelyek visszhangjai mindennapi életükbe is elkísérik őket.”³² Mi más ez, mint annak beteljesítése, hogy a jelen generáció felelőssége vállal a múltért, miáltal a múlt „megelevenedik”? Mi más ez, mint az elven tradíció élete?

Radnóti továbbá azt mondja, hogy ebben, mármint: a korona történelmi műtárgy, mindenki megegyezhet, de nem mindenki fogadja el, mivel ez „tárgyilagos és nem emocionális megközelítés”. Ezért rátér a második státuszra, a vallásira. A korona a kereszténnyé lett magyarság jelképe is, amely politikai teológiai jelentéssel bír. Ez a jelentés számos összeegyeztethetetlen, bár olykor kombinálható elemet foglal magában: „a király és az ország egysége, Magyarország vagy Magyarország egykor volt területeinek egysége, a magyarok egysége az 'idegenekkel' szemben, a keresztény magyarok egysége a vallástalanokkal vagy zsidókkal szemben, a katolikus magyarok egysége az eretnekekkel szemben, a nemesi előjogok, a koronában való hit megneemesítő kiválasztása, a magyar állam függetlensége és folytonossága, a jogforrás és sok egyéb”³³. Ezek szinkretizálása hagyománytöréshez vezet, új szokások ősiként való feltüntetéséhez, ez „a filmrendezők, pr-menedzserek, arculattervezők, imázs-alkotók gyökértelen, kínos, giccsbe haló és nevetséges historizmusa” – teszi hozzá. Ez az erőszakolt imázs-teremtés „kevésbé méltóságteljes”. Ezzel a megállapítással nehéz vitatkozni, legfeljebb azt lehet mondani, hogy képzelt vagy valódi egybeeséseket vagy ellentéteket tételez (pl. katolikusok és eretnekek, vagy keresztények és vallástalanok, stb.), ezek valójában komolyan fel sem merültek soha korona eszme tárgyalásakor, s miután nem nevez meg pr-menedzsereket és nem ad példákat, így nehéz kitalálni, hogy mire gondol. A harmadik státusz a két előbbi között helyezkedik el: tanúja a történelemnek, jónak és rossznak, aminek örököse vagyok és ezért közöm van hozzá. Ez egy patriotisztikus érzés, de olyan, amiben nem mindenki egyezik és egyezhet bele, fogadhatja el, „nem feltétlen ismérve a patriotizmusnak”, hiszen sokan gúnyolták a Szentkoronát.

Bár nem tudunk sok jeles magyar személyiségről, aki gúnyolta volna a Szentkoronát, Petőfit kivéve, aki plebejus forradalmárként és republikánusként, érthető módon, főként Habsburg-királyokat utálta, mivel ők voltak az elnyomók. A magyar szórványos republikánizmusnak mindig kevés számú híve volt, s többnyire osztrák-ellenesség volt benne, az idegen elnyomó ellenesség. S az olyan nagy felkelések, mint Thököly Imre-féle vagy Rákóczi Ferenc szabadságharca, sem voltak ab ovo királtságellenesek, sőt – ha már – akkor ők is inkább az Aranybulla ellenállási záradékára hivatkoztak, amit ugyan 1688-ben eltörölt az országgyűlés, de mégis tovább élt a nemzetben, mint a zsarnok elleni lázadás joga. Elég elolvasni a *Recrudescunt* kiáltványt, vagy Kossuth Függetlenségi Nyilatkozatát. Nos, úgy véljük, hogy a tiszteletreméltó esztéta derogáló állásfoglalása Szentkorona ügyében markánsan jelzi az egyik tábor állásfoglalását, egy Szentkorona-ellenes ideológia jelenlétét a mai magyar közéletben.

III. Hasadás az értelmiségben

Nagyjából kicsit előbb, a kilencvenes évek második felében két gondolkodó, egyfelől a baloldali Szalai Erzsébet, másfelől a liberális Litván György figyelnek erre a szakadásra. Azt írja Szalai Erzsébet – jellemző címmel: *Szekértáborok mögött* – valamikor 1998 őszén, a választások után egy vitacikkben, hogy: „A kormányváltás óta kiújult a kultúrharc. Konzervatívok, mélymagyarok és keményvonalas liberálisok ágálnak egymás ellen – és mindkét oldalt csakis az indulat, a gyűlölet vezérli. A mélymagyarok, konzervatívok szerint a kormány mindenben jó. A keményvonalas liberálisokat viszont már a kormányváltás óta az a

³² Polányi Mihály Válogatott filozófiai írásai II. köt. Atlantisz. Bp. 1992. 253.

³³ Radnóti, im.128.

– talán nem teljesen tudatos – attitűd vezérli, hogy a Fidesz vezette koalíció bármit csinálhat (betarthatja választási programját, vagy éppen ellenkezőleg, a régi koalíció nyomvonalán halad), az csakis ellene szól.”³⁴ Hogy Szalai Erzsébet valóban erre a szembenállásra gondol, elég néhány lappal továbbolvasni könyvét, hogy szó szerint is megjelenjék: „főként az értelmiségen belül dúló népies-urbánus ellentét”³⁵. Ami mármost a szekértáborokat illeti, Szalai Erzsébet a mélymagyarokkal nyilvánvalóan szinonimaként szereplő konzervatívokat állítja szembe a keményvonalas liberálisokkal, és azt mondja, hogy ez a jelenség egy „beidegződés”, mely „még a fasizmus és az államszocializmus legsötétebb korszakaira nyúlik vissza, mely korszakokban a felelős értelmiségi nem kerülhette meg az aktuálpolitikához, a közvetlen hatalomgyakorláshoz való viszonyának a definiálását.”³⁶ Annak az értelmiségi típusnak, amelyik felül akar emelkedni ezen a dilemmán, nincs esélye arra ebben a szekértáborok szabdalta értelmiségi mezőben, hogy nyomatékosan hangot kapjon, sorsa – hogy megint Szalai Erzsébet egy szép mondását idézzem – „az agresszív elhallgatás”. Majd mindjárt látni fogjuk, hogy a hasadás jóval korábban kezdődött. De egyelőre maradjunk Szalai Erzsébet megállapításainál. Figyeljünk itt fel a „mélymagyar” kifejezésre.

Mint ismeretes, ezt a terminust Németh László ókumlálta ki arra a szociális típusra, aki mélyen azonosulva magyar történelemmel, küldetéstudattal ápolja a magyar tradíciókat, és ebből akar építkezni (ezek közé sorolta Németh László pl. Kemény Zsigmondot), majd ezzel a típussal a „híg magyarokat” állította szembe, akik túl könnyen elvetik maguktól a hagyományt és túl könnyen fogadják be a nyugati eszméket és ötleteket (mint pl. Eötvös József)³⁷. A kifejezés a harmincas évek terméke, amikor is a mély – s hígmagyarok szembenállása mint a népiesek és urbánusok ellentéte öltött testet. Hogy Szalai Erzsébet valóban erre a szembenállásra gondol, elég néhány lappal tovább olvasni könyvét, melyből idéztünk, hogy szó szerint is megjelenjék: „főként az értelmiségen belül dúló népies-urbánus ellentét.”³⁸ Szalai Erzsébet szerint úgy látszik, hogy az ellentét a „magyarosok” és „nyugatosok” között, a két világháború között kezdődött. Ha azonban elolvassuk azt az interjút, melyet Litván György adott a mostani választások másnapján az *Élet és Irodalomban* igen jellemző címmel: *Két Magyarország* – ott azt találjuk, hogy ez a kettészakadás nem most keletkezett, hanem „a magyar társadalomnak a jelenlegi lelki és eszmeállapota tulajdonképpen az utolsó száz év terméke.”³⁹ Még legújabbán Gyurgyák János is, miközben megállapítja a máig fennálló szekértáborokat, észleli a feszültséget a két irányzat között: „a 19. századvégétől kezdve ugyanis függetlenségiiek álltak szemben kiegyezéspártiakkal, urak paraszttal, majd radikális progresszívek állagörzőkkel, népiek urbánusokkal, nemzeti kommunisták internacionalistákkal, ’nemzetiek’ ’liberálisokkal’, súlyos Orbán-fóbiában szenvedők vakhitű orbánistákkal, kölcsönösen tagadva mindazt, amit a másik képvisel, s kölcsönösen kitagadva a nemzetből egymást, hazaárulónak, hitszegőnek vagy éppenséggel reakciónak, fasisztának, nacionalistának bélyegezve a másikat. Mindenütt csak megvetés, ellenszenv, rosszindulat, gyűlölet és meg nem értés.”⁴⁰

Ha nem csalódunk Litván György és Gyurgyák János fejében is a *Huszádik Század* és a Társadalomtudományi Társaság szociológusai jelenhettek meg,⁴¹ mikor a XX. század fordulójáig vitték vissza a hasadás eredetét, annál is inkább, mivel Litván volt az első kiadója

³⁴ Szalai Erzsébet: *Ezredváltó dilemmák Magyarországon*. Új Mandátum Könyvkiadó. Bp. 2000. 83.o.

³⁵ Szalai, im.94.

³⁶ Szalai, im. uo.

³⁷ Ld. Németh László: *Sorskérdések*. Magvető, Bp.1989.420.

³⁸ Szalai, im.94.

³⁹ Litván György: *Két Magyarország*. *Élet és Irodalom*.46.2002.17.7.

⁴⁰ Gyurgyák János: *Uralja-e a jövőt, aki a múltat uralja*. In. Jakab András, Urbán László (szerk.): *Hegymenet*. Osiris.2017.71.

⁴¹ Ld. Gyurgyák János: *Jászi Oszkár bibliográfia*. Századvég.1991.; uő: Polányi Károly. *Magyar Szociológiatörténeti füzetek 2*. Fővárosi szabó Ervin Könyvtár. Bp.1986.

a XX. századelő szociológusai írásából közreadott válogatásnak⁴², s ismerte Horváth Zoltán *Magyar századforduló* című művét, aki a hivatkozott szociológusokat a "második reformnemzedéknek" nevezte, s biztosan emlékezett a Társadalomtudományi Társaság 1906-os szakadására⁴³, amikor 37-en kiléptek a társaságból, és új kört alkottak Magyar Társadalomtudományi Egyesület címén, mondván: „magyar hazafiaknak, komoly férfiaknak nincs ott többé mit keresniük.”⁴⁴ S nyilván Gyurgyákot is ez vezethette, mivel ő is foglalkozott a XX. század elejének szociológusaival. Csak abban tévedtek mindketten, mint mindjárt látni fogjuk, hogy ez a szakadás az értelmiség két csoportja között akkor, vagyis abban, hogy kb. a XX. század fordulója táján keletkezett volna. De még említsük meg Borbándi Gyulát is, aki a népi mozgalomról írott könyvének alcímét úgy fogalmazta: „A harmadik reformnemzedék,”⁴⁵ s mint láttuk, ő is kitér a népi-urbánus ellentétre.

S ha már a '90-es évek végén megfogalmazódott Szalai Erzsébetnél, Litván Györgynél, sőt újabban Gyurgyák Jánosnál, hogy a kilencvenes évek szekértáborai közötti ellentét a XX. század elejére vezethető vissza, mint láttuk előbb, fel kellett merülnie a kérdésnek: vajon nem volt-e ennek a hasadásnak előzménye az első reformkorban is?

IV. A centralisták és municipalisták vitája

Nos, az első népies-urbánus vita, ami annyiban azonos, hogy itt is két tábor volt, az egyik a nyugatosok, a másik a nemzetiek, azon hasonultak meg, hogy vajon a nyugati mintákat kell-e követni, vagy a magyar tradícióra támaszkodni, kutatásaink szerint a XIX. század első reformkorszakára nyúlik vissza. A vita a jogtörténetben meg a társadalomtörténetben úgy jegyeztetett fel, mint a municipalisták és centralisták vitája, s a század negyvenes évtizedében robbant ki, mégpedig a liberális táboron belül. Az előbbi tábort Kossuth vezette, míg a centralisták Eötvös József körül tömörültek. Mivel ezt már másutt részletesen kifejtettük,⁴⁶ itt elég, ha az eredményeket összegezzük. Kossuth úgy gondolta, hogy a vármegyéket kell először felhasználni a liberális program eléréséhez. Ezzel szemben Eötvös elvitatja a megyék alkotmányvédő szerepét és a kritikai hangsúlyt arra a kiváltságos hatalmi pozícióra helyezi, amelyben a nemesség, szemben a népesség maradék 94–95%-ával leledzik. Ez kiváltságos pozíció, és ezért hangsúlyozza Eötvös, hogy „míg a megyei szerkezet egy pár száz ezer kiváltságos előjogainak summázata: addig azt a nép érdekében működő institutionak tartani nem fogom; hanem tartani fogom a legaristocraticusabb intézetnek, mely valaha a világon létezett.”⁴⁷ Eötvös tehát a megyével szemben Európa felé fordult, mint Beksics Gusztáv megállapítja: „Eötvös megindította harcát a megyék ellen, a haladás és az európai kultúra nevében a centralizációt és a parlamentáris kormányt fejtegette.”⁴⁸

Világos tehát itt a szembenállás: Kossuth a nemzeti oldalon, Eötvös a nyugatos oldalon áll. Miként az centralisták történetírója, a már idézett Beksics Gusztáv megállapítja: a

⁴² Ld. Litván György, Szűcs László: *A szociológia első magyar műhelye*. Gondolat. Bp.1972.

⁴³ Horváth Zoltán: *Magyar századforduló. A második reformnemzedék története (1896-1917)*. Gondolat. Bp.1961.

⁴⁴ Ld. Litván Szűcs, im.22. A Magyar Társadalomtudományi Egyesületről ld. Saád József: *Társadalomtudomány. A Magyar Társadalomtudományi Egyesület munkássága. Repertórium és történeti feldolgozás*. FSZEK és ELTE Szociológiai és Szociálpszichológiai Intézet. Bp.1990.

⁴⁵ Ld. Borbándi Gyula: *A magyar népi mozgalom*. Püski.1989., im.2.

⁴⁶ Ld. A centralisták és municipalisták vitája (Adalékok a magyar értelmiség történetéhez), *Magyar Közigazgatás*, 199/11. 68-73; in: Nagy J. Endre: *Szociokalandozások*. Savaria University Press. Szombathely. 2003.123-150.

⁴⁷ Eötvös József: *Reform és hazafiság*. Magyar Helikon. Budapest.1978.I.köt. 64-65.

⁴⁸ Pulszky Ferenc: *Életem és Korom*. Szépirodalmi. Bp.1982. I. köt 192.

centralisták akciója „közvetlen a nemzet legszentebb érzelmei ellen intézett támadás volt, minden kegyelet és szent hagyomány profanisatioja.”⁴⁹

Ezek a megoldandó problémák azonban nem sajátos magyar problémák, hanem mindenütt felvetődtek és napjainkban is felvetődnek, amikor egy periférián vagy félperiférián elhelyezkedő ország, nép, etnikum vagy nemzetiség egy fejlettebb kultúrával találkozik. Tudomásunk szerint az orosz történelemben lépett fel először egy értelmiségi frakció, amely a nyugat felé való közeledést tűzte zászlajára (zapadnyikok), akikkel a másik, az orosz tradicionális vallásossághoz húzó frakció, a szlavofilek szálltak szembe⁵⁰, de megvolt a hasonló dilemma a lengyeleknél is⁵¹, sőt még az indonéz értelmiségben⁵² is.

De az átvétel és az adott ország környezete kongruenciájának-inkognurenciájának problémája először azokban a periférikus és félperiférikus (ahová Magyarország is tartozott a múlt század első felében) országokban merült fel, periféria értelmiség számára az csak az egyik etikai maxima, hogy mint orvosnak, tanárnak, papnak stb. a munkamegosztásban ráeső területen lelkiismeretesen kell dolgoznia. A másik parancsolat, az nevezetesen, hogy a nemzeti közösség globális aspektusából kiindulva kell értelmeznie a világot és benne hazája helyzetét és ugyanakkor ezen aspektusokból kiindulva, arra támaszkodva kell közéleti-politikai tevékenységet is folytatnia, nos, e felé gravitál ennek az értelmiségnek a fő tevékenysége. Szabó Miklós ezt az attitűdöt, mint próféta hivatást írja körül: „a kelet-európai értelmiségi a társadalom értékeinek, mindenek előtt a nemzeti társadalom értékeinek, sajátos nemzeti értékeknek a letéteményese. Erre nem holmi vezérré választás legitimálja, mint a politikust, hanem művészi elhivatottsága, a művészi génusz joga”⁵³. Így valóban a Mannheim értelmében vett – legalább is az *osztályérdek*, de nem a *nemzeti érdek* felett – „szabadon lebegő értelmiség” jön létre, amit még az egyébként az értelmiségit mint csupán saját osztályérdekét megfogalmazó képletet tekintetbe vevő nevezetes könyv szerzőpárosa, Szelényi és Konrád is elismer akkor, amikor arról beszél, hogy a kelet-európai értelmiség „transzcendálja genetikus nemesi érdekeit.”⁵⁴

A nemzeti közösségre irányuló globális intenció az intellektuel professzionális tevékenységének részeként: ez az, amiben az értelmiségi lét „lényegel.” A kelet és kelet-közép-európai értelmiségi éppen ebből a globális intencióból meríti méltóságát: azt, hogy a nemzeti orientációtól felemelkedik egy európai perspektívához.⁵⁵

Mármost szubjektív szempontból éppen ez a nemzet-orientált intenció hozza magával, hogy a fejlődés és felemelkedés tárgyi problémái a kultúra területére transzponálódnak, hiszen az kérdés, hogy valamely idegen technológia, gazdasági-szociális újítás, jog, állami képződmény kongruens-e a hazai környezettel, mélyen belenyúl a kultúra tartományába. Megrendülnek a

⁴⁹ Beksics Gusztáv: A magyar doktrinairek. Rudnyánszky. Bp.1882. 70. Megemlítjük, hogy Kemény Zsigmond, aki műveltség és európai látókör tekintetében a centralistákhoz állt közel, Eötvösnél keményebben fogalmazott a nemzeti intéciók kérdésében: „S ha alkotmányunk sok ál-génusait kissé szemügyre vennők, kisülne, hogy nem egyebek, mint idegen nemzetektől kölcsönzött ó-institúciók tulajdonságai, mely institúciók eredetieknek csak azért látszanak, mert az európai polgárosodás mint régi halottjáról már rég elfelejtkezett”. Pesti Hírlap 1947. Május 29. Idézi Beksics Gusztáv: i.m. 72–73.

⁵⁰ Ld. erről: Berdiajew. V.: Sinn und Schicksal des Russischen Kommunismus. Vita Nouva. Luzern.1937.; Kiss Ilona (Szerk.): A megváltó Oroszország. Századvég. Bp.1992.; Sisák László: „Oroszország te méltatlan kiválasztott.” Aetas 1992/4.83-89.;Köves Erzsébet:Kelet és nyugat. Orosz eszmék I. Miklós korában. Gondolat. Bp.1982; Bagi Ibolya, Szőke Katalin (Szerk.): Az orosz kultúra Kelet és Nyugat között. Szöveggyűjtemény. Bölcsész konzorcium. Szeged.2006.;

⁵¹ Ld. Andrej Walicky: Orosz és lengyel messianizmusok. Attraktor. Bp.2006.

⁵² Ld. Geerz, Clifford. Az értelmezés hatalma. századvég Bp.1994.391.

⁵³Szabó Miklós: A politikai kultúra Magyarországon 1896-1986. Medvetánc könyvek, Atlantisz program. Bp.1989.215.

⁵⁴ Konrád György, Szelényi Iván: Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz. Gondolat. Budapest. 1989. 138.

⁵⁵Ld. ezt Bibó példáján: Nagy J. Endre: Megszüntette-megőrizve: a nemzet. Bibó István nemzetkonceptiója. Vigilia, 76.évf.2011.569-577.

tradicionális szokásszabályok érvényességi alapjai, kibővülnek az individuumok számára adott szerepkészletek, miközben a hagyományos szerepelvárások erejüket veszítik, s a tömeges *individuális identitás-vesztésének* a veszélyét idézi fel.⁵⁶ És pontosan ezt észleli az értelmiség, amelynek nemzetméretű diagnóziscsinálással és terápiakészítéssel a hivatása, hogy foglalkozzék. Ekkor merül fel a nagy kérdés: Haza vagy haladás? Haza és haladás? Vagy haza vagy haladás? És ezzel áll előttünk a XIX. és XX. századi kelet-európai értelmiség nagy dilemmája.

Az utak e ponton válnak el. Az értelmiség egyik része szilárdan ragaszkodik ahhoz az elképzeléséhez, hogy az előrehaladásnak nyugati irányban kell megtörténnie, s mennél gyorsabban megy ez végbe, annál jobb. A másik rész viszont ettől az úttól, a gyorsaságtól a társadalomintegrációt félti, a kulturális identitást, retteg a „nemzethaláltól”, s úgy akarja a jólét és a kultúra fényébe emelni az országát, hogy elkerülje az identitásvesztést és a társadalomintegráció szétesését. Ők lesznek az első „harmadik utasok”, amennyiben közbülső utat keresnek a premodern (feudális, rendi, hűbéri, ázsiai termelésmódbeli) és a fejlett nyugati kapitalista piacgazdaság és politikai intézményrendszere (parlamentáris népképviselési rendszer, emberi jogok stb.) között. Az ilyen saját utat hirdető értelmiségieket nevezhetjük autochtonoknak, míg az előbbieket nyugatosoknak. Mióta a modernizáció bárhol a világban egészen napjainkig napirendre kerül, mindenütt ugyanezt a hasadást találjuk, mint előbb rámutattunk.

V. Eckhart-vita: ugyanaz a szakadás?

Ha azonban a Szentkorona-eszmével foglalkozunk, akkor az Eckhart-vita is reprodukálja ezt a XIX. századra visszanyúló hasadást az értelmiség két szárnya között. Egyrészt ott vannak a nemzetorientált Szentkorona-hívők, aki vallják a magyar nemzet különleges, a Kárpát-medencében egyedüli államalkotó képességét. Ide tartoznak az Eckhart könyvének utolsó fejezetében tárgyalt Hajnik Imre, Concha Győző, Balogh Artúr, Nagy Ernő, Kmety Károly, Beöthy Ákos, Apponyi Albert és főként Timon Ákos⁵⁷, valamint a kibontakozó vita közvetlen résztvevői közül – hogy csak a jogtudósokat idézzük: – Molnár Kálmán, Egyed István és Tomcsányi Móric. A másik oldalon vannak azok, akik ezt romantikus nacionalista beállítódásnak bélyegzik, és felhívják a figyelmet az angol, cseh és lengyel korona hasonló vonásaira, és hangsúlyozzák, hogy magyar alkotmányfejlődés, minden egyedi vonása (pl. a vármegyei önkormányzat) mellett beletartozik az európai alkotmánytörténetbe. Idetartoznak Eckhart mellett Domanovszky Sándor, Mályusz Elemér és későbbiekben ide látszik csatlakozni Bónis Ferenc is. Majd mindjárt látni fogjuk, hogy Szekfű, Hóman vagy Bartoniek Emma milyen sajátos, közbenső pozíció foglaltak el ebben a dilemmában.

Miként látható: itt is reprodukálódik a hajdani ellentét a centralisták és municipalisták között. Van azonban egy új vonása ennek az értelmiségi ellentétének, mégpedig az, hogy nem illeszkedik pontosan a harmincas években, ebben az időben, tehát az Eckhart vita idején, kibontakozó népies-urbánus vitába. Először is népiesek fő képviselői egyáltalán nem foglalkoznak alkotmányjogi problémákkal, és nem vesznek tudomást a Szentkorona-tanról sem. Kivéve talán Szabó Dezsőt, aki egy írásában tárgyalja a problémát.⁵⁸ Ám amennyire képesek vagyunk áttekinteni a hatalmas irodalmat, sem Németh László, sem Illyés Gyula nem

⁵⁶ Az identitásra vonatkozó irodalom végtelen nagy. Jó összefoglalást ad róla Kovács János: „Európaiság” –A nemzeti és európai identitás kölcsönviszonyáról. iranytuintezet.hu/letoltes/?file=/shared/kutatsok/europaisag.pdf.

⁵⁷ Ld. Eckhart Ferenc: A szentkorona-eszme története. Attraktor. Máriabesnyő-Gödöllő.2003. 192-202.

⁵⁸ Szabó Dezső: Az egész látóhatár. Magyar Szemle. Bp.év. nélkül.2. köt.83. Szabó Dezső értékeléséhez ld. Szabó Miklós: Szabó Dezső, a politikai gondolkodó. In: Szabó, im. 209-216.

foglalkoztak a Szentkorona-tannal vagy magyar alkotmányjogi problémákkal. Nem beszélve a Magyarország felfedezése sorozat (Kovács Imre, Szabó Zoltán, Féja Géza) szerzőiről, akik más dimenzióban látták a korabeli magyar társadalom problémáit. Nekik a nép, mégpedig a parasztság volt fontos, ők azt akarták felszabadítani, és emiatt keveredtek gyanúba az urbánusok által, mint Erdei írta róluk.⁵⁹ A népiesek tehát bár egy nemzet-orientációt képviseltek, de egy *plebejus, paraszti* és bizonyos értelemben *szocialisztikus* orientáció mellett optáltak ezen belül.

Mármost nincs itt terünk az Eckhart-vitát bemutatni a teljes terjedelmében, ezt számosan megtették közelmúltban, akikre már hivatkoztunk korábban: Törő László Dávid, Tóth Zoltán József, Bódi Stefánia. Számunkra elegendő, ha csupán egy-két jellemző példát mutatunk fel tézisünk alátámasztására.

Mint Eckhart is rámutatott, főként Timon Ákos képviselte a romantikus nacionalista felfogást. Timon tagadta a patrimonialis királyságot Szent István idején, továbbá megállapította: „*a magyar nemzetnek ez a törekvése [mármint a király és nemzet közös hatalma] az államiság, a közhatalom eszméje a személyes jellegű királyi hatalommal szemben a szent korona közjogi fogalmában, személyesítésében öltött, nyer konkrét megvalósulást és létrehozta a szent korona elméletét, vagy ami egyet jelent: a szent korona személyiségén fölépülő államjogi rendszert. Az államnak élő organizmusként, személyként való felfogása az újabb közjogi tudomány egyik alaptételét képezi. Az államnak ez a felfogása, valamint egyáltalán az állam elvont fogalma hiányzik a középkori népek és így a magyar nép képzetében is. Az állam tulajdonképpeni fogalmához és ehhez képest a valódi, az átruházott közhatalom eszméjéhez a középkori népek később is csak a római államjogi elvek behatása alapján jutottak el, holott ehhez a magyar nemzet a szent korona közjogi fogalmának kifejlődése, a szent korona személyesítése által valamennyi nyugati népnél korábban eljutott.*”⁶⁰ A Szent korona ezen kívül misztériummal bír, mert benne rejlik a főhatalom. Az állami felségjogok nem a király, nem a fejedelem személyéhez fűződő hatalom többé, hanem „a szent korona hatalma, az állami felségjogok nem királyi felségjogok, nem személyes uralkodói jogok, hanem a szent korona jogai, melyek a szent koronát, mint eszményi személyt illetik meg és attól szállnak a királyra. Az ország területe a szent korona területe, mely a maga egészében a szent korona uralma alatt áll, a királyi jövedelmek a szent korona jövedelmei és minden szabad birtokjog a szent koronától, mint gyökértől veszi eredetét”⁶¹. Az átruházott közhatalom eszméjét már Werbőczy kifejtette olyan világosan, hogy az egyik nyugati állam alkotmányában, még Angliában sem találjuk. De Werbőczy már csak az évszázados fejlődés eredményeit rögzítette. A magyar alkotmány gyökerei még az őshazába nyúlnak vissza, s a magyar nemzetet kezdettől fogva a közjogi irányultságú gondolkodás jellemezte, és még a hűbéri nyugati befolyás alatt sem veszítette el közjogi jellegét. És így tovább. Ebből is világosan látható a közvetlen kapcsolódás a municipalista és nemzetorientált tanokhoz, továbbá a Társadalomtudományi Egyesület programjához⁶², valamint – *mutatis mutandis* – a népiesekhez is.

A másik oldalon Eckhart Ferenc Eris almája, a már 1931-es hivatkozott tanulmány⁶³, (melynek feldolgozásait ld. a 2. sz. jegyzetben), főként azzal keltett nagy figyelmet a közjogászok körében, hogy nekiment azoknak a dogmáknak, melyeket szerinte a magyar közjogászok, az „*extra Hungariam non est vita*” jelszava alatt, főként név szerint Timon

⁵⁹ Erdei Ferenc: Magyar társadalom a két világháború között. Ld. Uő: A magyar társadalomról. Akadémiai Kiadó. Bp.1980. 340.

⁶⁰ Timon Ákos: A Szent korona elmélete és a koronázás. Stephaneum. Bp. 1920. 10-11.

⁶¹ Timon, im.13.

⁶² Ld. erről Szabari Vera: Az első budapesti társadalomtudományi tanszék születése. Szociológiai Szemle 24. évf. 2014/3.69.

⁶³ Ld. Hóman Bálint (szerk.), im. 269-320.

Ákos, vallottak. Tehát: „hogy a magyar nép jogfejlődése tökéletesebb minden más népénél, és ezen tökéletesség eredő oka az a „közjogibb irányú jogérzet” és gondolkodásmód, mely eltér a többi európai népektől és amelyet a magyarság „az őshazából hozott magával” – idézi Timon Ákos nézetét. Aztán így folytatja: „Ez a felfogás tiltakozik az ellen, hogy a magyar nemzet nemcsak saját talajából, nemcsak saját jogképessége alapján fejlesztette a múltban jogintézményeit, hanem idegenből, a többi, főleg nyugati népektől is vett át és itt-ott bizonyos nemzeti sajátossággal fejlesztett ilyeneket. Nem fogadja el azt a téves nézetet, ’hogya nyugati népek jogfejlődése, köz- és magánjogi intézményei kialakulása évszázadokkal megelőzte a magyar nép jogfejlődését, jogi intézményei tökéletesebb kialakulását és hogy ebből kifolyólag a magyar nép jogfejlődésnek alap jellemvonása nem az önálló nemzeti sajátosság’. Ha ezeréves alkotmány alatt a folyamatos közjogi fejlődést értjük, mint ezt a jogtörténeti iskola nyomában közjogászaink teszik, vagyis azt, hogy a nemzet tagjai maguk intézték ezer év óta sorsukat, közjogi berendezkedésének maguk voltak alkotói, úgy ezt a felfogást nem a tudományos kritikát kiálló források adatainak, hanem a jogtörténeti iskola keblét feszítő sovinizmusnak alapjára írhatjuk.”⁶⁴

Nos ezeket olvasva, érdemes felidézni Beksics Gusztáv szavait a centralisták „nemzetellenességéről”: „közvetlen a nemzet legszentebb érzelmei ellen intézett támadás volt, minden kegyelet és szent hagyomány profanisatioja.”⁶⁵ Ennek megfelelő volt a felzúdulás ellene, amit a hivatkozott irodalom bőségesen kitárgyalt. Mi itt csak Molnár Kálmánnak fő érveit idézzük fel.

Csak nem tételezi fel – mondja Molnár – hogy Eckhart Ferenc alkotmánytörténetészeinkről és közjogászaikról, hogy „az ezeréves alkotmányunkra való hivatkozással azt akarnánk jelezni, hogy alkotmányunk ma is ugyanaz, mint volt ezer éve előtt, vagy akárcsak azt, hogy ezeréves alkotmányunk folyamatosan, megszakítások és zökkenők nélkül fejlődött az ezer év előtti alapokból. Annyira sovinizták talán csak még nem vagyunk mi magyarok, hogy olyan illúziókba ringassuk magunkat, mintha már ’a honfoglaló magyarok oly fejlett alkotmányos viszonyok között éltek volna, aminő még a XX. században is kevés nemzetnek adatott meg osztályrészül”.

Az ezer év: „alkotmányunk egy évezreden át a vérszerződésben megnyilvánuló alapgondolatból, hatalmas mérföldjelzőkön át (Aranybulla, III. Endre törvényei, II. Ulászló törvényei, 1608, 1688, 1723, 1848, 1867 stb. évi törvényeken keresztül) nagyban egészben a jogfejlődésnek rendes, bár gyakran göröngyös, néha meredek, néha lejtős útján, sőt itt-ott az országútról letérő, s abba csak később újra visszakanyarodó dülőútjain – de mindig a nemzet egész múltjával szakító és azt megtagadó forradalmi átalakulás nélkül torkollott bele ezer év múlva alkotmányunk jelenébe”.⁶⁶

Azzal kapcsolatban pedig, ami hasonlóságot Eckhart a cseh és lengyel korona és a magyar korona között kiemelt, Molnár a következőképpen reagált:

„Amíg Eckhart nem mondja meg, hogy mi volt az oka annak, hogy azokból a magokból, amelyeket külföldi növények virágaiból ugyanaz a szél sodort hozzánk Magyarországra, meg Cseh- és Lengyelországba is, miért alakult ki nálunk az Eckhart által is specifikusan magyarnak mondott önkormányzati vármegye, miért lett a koronázás a hitlevéllel és esküvel olyan alkotmánybiztosítékká, aminek párját másutt nem találjuk, stb. – míg ennek az ilyen irányú fejlődésnek Eckhart más okát nem adja és nem igazolja, addig nem tehetiünk mást, minthogy megmaradunk az eddigi felfogásunk mellett, s ezután is azt tartjuk és

⁶⁴ Eckhart, im. 305

⁶⁵ Beksics Gusztáv: im. 70.

⁶⁶ Molnár Kálmán: Alkotmánytörténeti illúzió-e a magyar alkotmányfejlődés jellegzetes közjogi iránya? Reflexiók Eckhart Ferenc „Jog és alkotmánytörténet” című dolgozatára. Dunántúl Pécsi Egyetemei Kiadó és Nyomda Rt. 1931.4.

*hirdetjük, hogy a fejlődésnek a nálunk mutatkozó sehol másutt nem észlelhető irányát és eredményeit a magyarság különösen erős közjogi irányú gondolkodásának köszönhetjük”.*⁶⁷

Molnár egyébként vallja az etelközi vérszerződés, ha nem is valóságát, de jelentőségét alkotmánytani szempontból, és hasonlóképpen tartja az alkotmány történeti fejlődését: „a nemzet sorsának irányításában való jognak a király és nemzettek közötti megosztása, már vitán felül áll. Ez szemben áll azzal a magánjogias felfogással, hogy a hadi vállalkozás a vezér személyes vállalkozása, ahol a vezér kísérete remélheti a tevékenységek megjutalmazását”, azaz: nincs hűbériség, csak közjog; Szent István ezt átalakította, politikai okokból ezt elnyomta), az Aranybullát, illetve annak érvényességét, stb. Az alkotmánytörténetét négy korszakra osztotta⁶⁸, s bár elismeri a tények vagy oklevelek sokszor ellentmondanak a történeti folytonosságnak, azonban szerinte: „fontosabb a nemzet gondolatvilágának a keresése a jogfejlődés útján, mint a tényleg érvényesült formák feszegetése, ami a túlerős idegen tényező oktrojjának köszönhető.”⁶⁹ Ezt különösen akkor kell alkalmazni, ha ama korokat vizsgáljuk, ahol a szokásjog állott a jogforrási rendszer középpontjában, amikor a jog lelket annak a külső formái kevésbé kötötték meg, mint a modern jog mesterkélt formái. Erre példa lehet az ellenállási jog, amit először az 1222-es Aranybullában rögzítettek. Az ellenállási jog: amikor a vérszerződésben kimondják, hogy aki megszegi, az zárassék ki a közösségből, akkor ezt feltehetőleg az őshazából hozták magukkal. Ez mélyebben gyökerezett nálunk, mint a hűbéri társadalmakban. Az 1688-s IV. tc.-ben az országgyűlés lemondott az ellenállási záradékról. De Molnár szerint nem szűnt meg, ezt bizonyítja Bethlenek, Rákócziak, Thököliek és II. Rákóczi Ferenc ellenállása. Nem az 1715. évi XLIX., hanem az 1906 évi XX.tc., amely ő a bujdosók emlékét megőrző tc. mutatja, az ellenállási jog „tovább élt a lelkekben, nem azokban a szavakban, amik már valóban elavultak, abban az értelemben, hogy a jog nem kénytelen a jogtalanság előtt meghunyászkodni.”⁷⁰ Mégis formáljogi szempontból ennek nincs értelme. Hisz amit hatályon kívül helyeztek, az nincs. Mégis 1688 óta minden király hitlevele és esküje kiveszi az eltörölt ellenállási záradékot a megtartandó törvények közül, mert érzi, hogy ez a jog olyan mélyen gyökerezik a magyar jogfelfogásban, hogy ezt sem a derogáló törvény kifejezett rendelkezése, sem a hitlevelek és eskük folytonos ismétlései nem tudják onnan kiirtani.

A tudósnak az igazságra kell törekedni. Igaz, hogy sokszor az illúziókból sokszor lesznek realitások, Románia, stb. igazolja ezt. Molnár az 1926-os alkotmányjogi tankönyvében fel is sorolja az alkotmány biztosítékokat: koronázás, koronázási hitlevél és eskü (1723:II.tc.), kétkamarás országgyűlés (1608 K.u.tc.), miniszteri felelősség(1848.II.tc.), bírói függetlenség (1869.IV.tc.). az országgyűlés adó- és újonc-megajánlási joga(1504.I.tc.), az önkormányzatok kötelessége a meg nem ajánlott adók és újoncok kiállításnak megtagadására (1886.XXI.tc), a törvényhatóságok jogkörének a közigazgatási bíróság védelme alá helyezése (1917.LX.tc.), sajtószabadság (1914.XIV. tc.) egyetalkotási, gyülekezési, kérvényezési szabadság, stb.⁷¹

Ha Eckhart felfogásából sütött a nyugat-orientált, vagy ha tetszik a centralista hevület, itt Molnár Kálmánnál megtaláljuk az ellenkező oldalt, a municipalista, nemzet-orientált verzióját a magyar alkotmánytörténetnek. Természetesen Molnárral nagyjából egy táborban nyilatkozott meg Tomcsányi Móric⁷², és Egyed István⁷³ is. A vitában mindketten Eckharttal

⁶⁷ Molnár, im.36.

⁶⁸ Molnár, im.31-50.

⁶⁹ Molnár im.55.

⁷⁰ Molnár, im.22.

⁷¹ Molnár Kálmán. Magyar közjog. 1. kötet. Danubia. 1926.350.

⁷² Tomcsányi Móricz: A magyar közjog és jogtörténet téves szemlélete. Magyar Jogi Szemle 1931/4.

⁷³ Egyed István. Az alkotmánytörténet írásának új útjai. Jogállam.1931.

szemben foglaltak állást (a részleteket ld. Tóth Zoltán József, Törő László Dávid és Rác Lajos hivatkozott munkáiban⁷⁴).

Eckhart válaszolt az ellenvetésekre, amit részletesen Rác Lajos elemez.⁷⁵ Ami pedig a Szentkorona-tant illeti, Eckhart 1941-ben egy egész könyvet szentelt a kérdésnek, mint ezt a vitában megígérte. A könyvét azóta hazai jogtörténeti szakma vita nélkül elfogadta, s mint megkérdőjelezhetetlen szaktekintélyt szokta idézni.⁷⁶ A mellette felszólaló Mályusz Elemér a Századokban egyértelműen Eckhart védelmére kelt, a közjogászokat tudományelméleti elmaradottsággal vádolta („bizonyos alap ismertek ignorálásából származik”⁷⁷), s elnézően gúnyos célzással utalt a dzsenti meggyőződésre, meg akarván nyugtatni, hogy semmi baj nem éri őket, ha valaki kimutatja, hogy a Szentkorona-tan későbbi eredetű, mint ők vélték.⁷⁸ Nos, ezzel sikerült talán érzékeltetnünk, hogy az Eckhart-vitában reprodukálódott a hajdani municipalista-centralista vita, a XX. század eleji ellentét a polgári radikális szociológusok és a keresztény-nemzeti orientáció, illetve, mutatis mutandis a 30-as években kiütöző ellentét a népiesek és urbánusok között.

VI. Köztes helyzet: magyar viktoriánusok vagy nemzeti-urbánus réteg?

Vissza kell azonban térni egy korábbi felvetésemre, amikor bizonyos (ld. Törő László Dávid:) professzionális szaktörténészek, így Hóman Bálint, Szekfű Gyula és Bartoniek Emma meg Károlyi Árpád tettek distanciáló észrevételeket Eckhart munkájával kapcsolatban, noha végelemzésben ők is mellette foglaltak állás a vitában. De mielőtt az ő pozíciójukat megvizsgálánk, figyeljünk fel egy hajdani bácskai német-magyar tudósra Fritz Valjavecre, aki először az Eckhart vitát a század elején Szekfű könyve körül kibontakozott Rákóczi-vitához⁷⁹ hasonlította. Mint ez közismert Szekfű Gyula az 1913-ban megjelent *A száműzött Rákóczi* című munkája óriási vihart kavart⁸⁰. A Huszadik Század köre állt ki mellette, Szekfű azonban elhárította közeledésüket, miközben vívta a csatáját a jobboldali nacionalistákkal.⁸¹ Tehát *köztes* pozíciót foglalt el a polgári radikálisok és a jobboldali nacionalisták között. Mint pár évvel később írta: „a lovas-nomád pogány fejedelmek leszármazói most már csak akkor igazi vezetői nemzetüknek, ha Szent István koronája, a 'corona angelica' megérintette homlokukat...az ősi magyar politikai tehetség töretlenül működött tovább.”⁸², ami – szerintünk – a törzsi és szent istváni társadalom közti kontinuitás koncedálásának látszik. Már a nyolcvanas években, részint Keresztury Dezső, illetve később Bibó István kapcsán kezdtük átgondolni egy *köztes, azaz a népi és urbánus közti, rétegnek a létezését*, és így

⁷⁴ Ld. Törő László Dávid: Az Eckhart-vita. Eckhart Ferenc 1931-es programtanulmányának kortárs visszhangja. Aetas.31. évf. 2016/4.57-77.; Tóth Zoltán József: Magyar közjogi hagyományok és nemzeti öntudat a 19. század végétől napjainkig. Adalékok a Szent Korona-eszme történetéhez. Szent István Társulat. Bp.2008. 118-151.; Rác Lajos: Eckhart Ferenc (1885-1957). In. Hamza Gábor (szerk.): Magyar jogtudósok. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp.1999.105-136.

⁷⁵ Rác Lajos, im.

⁷⁶ Ld. pl. Mezei Barna (szerk.): Magyar alkotmánytörténet. Osiris. Bp.1995.87-89.; tovább. Mezei Barna: Utószó. In. Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány- és jogtörténet. Osiris. Bp.2000.407-437.

⁷⁷ Mályusz Elemér. Az Eckhart-vita. Századok.1931. 419.

⁷⁸ Mályusz, im.417.

⁷⁹ Ld. Törő László Dávid, im.68.

⁸⁰ Jó beszámolót ad erről Egri Gábor és Csunderlik Péter. elsovh.hu/szekfu-gyula-arcai

⁸¹ Ld. Szekfű Gyula. Mit vétettem én? ; tovább. Felet a száműzött Rákóczi dolgában. Bp.1914. Az utóbbi végén szerepel egy lábjegyzetben hivatkozás Jászira, és Szekfű kijelenti, hogy elhatárolódik a „történelmi materializmustól”.

⁸² Szekfű Gyula: A magyar jellem történetünkben. In: Szekfű Gyula (Szerk.): Mi a magyar? Magyar Szemle. Bp.1939.506.

alakítottuk ki a „nemzeti-urbánus réteg” fogalmát⁸³. Mivel ezt már többször kifejtettük, itt csak a végeredményt idézzük egy korábbi írásunkból. „Erről a nemzeti urbánus rétegről mint ilyenről nincsenek komoly társadalomtörténeti kutatások. De a költő és kritikus Rónai György, aki irodalmi tárgyú esszéiben a társadalmi rétegződés és irodalom összefüggései iránt is finom érzékenységet árult el, jegyzi meg Keresztury Dezső *Dunántúli hexameterek* című verses kötetéről írván a hatvanas években, hogy Kereszturynek e versei felidéznek ’valami reformkort a mában, egy onnét fakadó, onnét örökölt és nemzedékek során tovább örökített hagyományt. Mert e hegyek lankáin, eldugott udvarházakban ilyesmi is volt: honfierény és emberség, a legalább őrzése egy jobb, igényesebb, európaibb magyarság hagyományainak’’, amivel egybefonódott egy vidéki-városi lateiner polgárság „amelyből egy Babits, egy Kosztolányi jött, s nem úgy, hogy sajátos ’lelkületéből’ sokat, nagyon sokat magával ne hozott volna.”⁸⁴

Nos, mint erre korábban utaltunk, a nemzeti-urbánus réteg kapcsolatot talált nemcsak balra, de jobbra is, és ugyanakkor a polgársággal is. Szekfű a Rákóczi-vitában világosan kijelölte magának ezt a köztes pozíciót. És most, az Eckhart vita fényében ide kell sorolnunk a másik fő történést is, Hóman Bálintot is, aki a Magyar történet 1936-os kiadásának 2. kötetében állást foglalt az Eckhart vitában is. Molnár és Eckhart vitájában ő is egy közbenső álláspontot igyekszik elfoglalni: „*az a benyomásunk támad, hogy mindketten torzított szemüvegen keresztül néznek. Eckhart a magyar történelem egyik túlzó irányával vitatkozva, Molnár viszont a maga történeti alapon nyugvó jogászműveltségének szemszögéből ítélve, túlságosan általánosítanak.* A két szemlélet közt kétségtelenül ellentét van s ez a historikus empirizmus és az apriori elméletekből kiinduló jogászi formalizmus ellentétben gyökerezik, amitől egyébként Eckhart sem marad ment, amikor az Aranybulla hagyományos értelmezéséhez oly mereven ragaszkodik”⁸⁵. Továbbá – egyfelől szemben Molnár Kálmánnal – fenntartja az Aranybulla forradalmi megmozdulásból fakadó jellegét, másfelől vitatja Eckhartnak azt a felfogását, hogy az Werbőczy zsenialitásának műve lett volna, mivel utóbbi „*az élő jogot kodifikálta és öntötte szabatos formába. A Szentkorona-tan kialakulása kétségtelenül a XV. században következett be, mikor a legitim dinasztianak Máriával magva szakadt. Alkotóelemei pedig, miként azt a szövegben kifejtettem, már az Anjou-korban felismerhetők (Ld. ehhez: 417-418.II.)*”⁸⁶

VII. Összegzés

Megvizsgálva a történeti alkotmány és a Szentkorona-tan összefüggéseit azt találtuk, hogy miként a reformkorban kezdődött egy szakadás a magyar értelmiségben az autochtonok és nyugatosok között, ami először mint a centralisták és municipalisták vitája tört ki a XIX. század negyvenes éveiben, később is fennállt. Másodszor a XX. század fordulóján, mint a polgári radikális szociológusok és a nemzet orientált társadalom tudósok között, s végre a kibontakozott a XX. század harmincas éveiben, mint vita a népiesek és urbánusok között. Utóbbi esetben azzal az eltéréssel, hogy míg a közjogász „népiesek” nem annyira népi orientációt követtek, hanem nemzeti tradíciókat akarták érvényesíteni az 1931-ben kibontakozott ún. Eckhart vitában. A tudományon belül Eckhart mellett álltak – többek között

⁸³ Ld. írásaimat: A nemzetlegitimitás napszámosa. Valóság, 1985/8. 107-110., Elhajló pályaképek. In: Dénes Iván Zoltán (Szerk.): A hatalom humanizálása. Tanulmány Kiadó. Pécs.1993. 84-90.; Perjog és szinopszis: Horváth Barna életvitele és elmélete, In: Révész Béla (Szerk.): A szegedi jogbölcseleti iskola alapítója. Horváth Barna emlékkönyv. Pólay Alapítvány. Szeged.2017.208-209.

⁸⁴ Elhajló pályaképek. In: Dénes Iván Zoltán (Szerk.): A hatalom humanizálása. Tanulmány Kiadó. Pécs.1993. 91.; Ld. továbbá: A nemzetlegitimitás napszámosa. Valóság.1985/8. 107-110.

⁸⁵ Hóman-Szekfű: Magyar történet. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. Bp.1936. 2. köt. 618.

⁸⁶ Hóman-Szekfű, im.619.

– Mályusz Elemér és Domanovszky Sándor, illetve Bónis György, míg a másik oldalon a közjogászok: Molnár Kálmán, Tomcsányi Móric és Egyed István. A vita kiújult a rendszerváltás után is: egyik oldalon reprezentálta a nyugatorientáltakat Radnóti Sándor, mint közíró, Törő László Dávid és Apor Péter⁸⁷, a másik oldalon pedig Kocsis István⁸⁸ Tóth József Zoltán és Zétényi Zsolt⁸⁹. Ugyanakkor felfedeztük azt is, hogy volt egy köztes réteg, a magyar viktoriánusok utódai, egy nemzeti-urbánus réteg is, ahová főként bár nyugatorientált, de mégis nemzeti elkötelezettségű, ekkor főként már polgári származásúak tartoztak. Ezt réteget véltük felfedezni a történészek között is (Szekfű Gyula, Hóman Bálint, Bartoniek Emma).

---

⁸⁷ Ld. Apor Péter: A történelmi alkotmány. Szuverén.2012 június 22.

⁸⁸Kocsis István. A szent korona-tan. Múltja, Jelene. Jövője. Püski. Bp.1995.

⁸⁹ Ld. Zétényi Zsolt: Történelmi alkotmányunk vívmányai és a 2011. évi alaptörvény. (Néhány gondolat 205. telén). Kairosz kiadó. Bp.2015.